

Bilozorov Y. Principles of human rights activities: doctrinal approach.

Investigating the principles of human rights activities, the author notes that they have the same characteristics as the principles of law, namely: normativity; formal certainty; designation; binding, universality; complexity; equivalence; stability; interconnection and interaction of the principles of human rights protection. On the basis of the considered features, the researcher, in accordance with the principles of human rights, understands the objective ideas inherent in this activity, the indisputable requirements of the relevant subjects, and which express the most important laws in the field of human rights relations and differ in versatility, imperativeness and stability.

The author substantiates and selects the classification of the principles of human rights activities, which are divided into two groups: 1) general: determined by the level of development of society, which is the result of the achievement of mankind. These include the principles of humanism, democracy, social justice, equality of all before the law; 2) special: a kind of coordinate system within which human rights activities are carried out. This group of principles includes: the rule of law; the principle of legality; the principle of transparency; the principle of joint activity of state authorities of Ukraine with local self-government bodies, associations of citizens and the population; the principle of independence; the principle of professionalism and competence.

In addition to this classification, the principles of human rights work are divided according to the sphere of action on the international (main ideas, enshrined in international legal norms) and national (they are enshrined in the norms of the current legislation of the individual state).

In the structure of law, the principles of human rights activities are divided into types: 1) material and procedural; 2) public and private; 3) objective and subjective.

In general, the purpose of the principles of human rights protection is due to the fact that they: 1) establish the basis for the implementation of human rights activities in society; 2) direct the development and functioning of the human rights system; 3) influence social relations through the mechanism of legal regulation; 4) form in the justice of citizens the respect for the right; 5) serve as an important criterion for the legality of actions of human rights activists.

Keywords: human rights activities, principles of human rights protection, legal state.

УДК 340,15:342.7(430-477)

Гавронська Т. В.
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри правознавства
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ
В РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ:
ДОСВІД ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ**

У статті проаналізовано правове забезпечення прав і свобод людини в романо-германській системі на основі характеристики досвіду Федеративної Республіки Німеччини та України, відображено їхню подібність за наявності відмінних ознак.

Ключові слова: забезпечення прав і свобод людини, романо-германська правова система.

В умовах розвитку державності України ключове місце належить формуванню правової системи, в якій одним із основних елементів є права і свободи людини з позицій як внутрішньодержавного, так і загальносвітового значення. Але на сьогодні існує ціла низка неврегульованих питань у сфері правового забезпечення особистих, політичних, соціальних, культурних, економічних прав і свобод людини. Зокрема, у

сфері особистих прав – питання невтручання в особисте життя, у сфері соціальних прав – проблема права на житло, у сфері культурних прав – питання права інтелектуальної власності та її захисту, у сфері економічних прав – право на працю та право приватної власності та механізми їх реалізації, у сфері політичних прав – право громадян змінити владу мирним шляхом, право мітингів та демонстрацій та ряд інших питань, що містять елементи неврегульованості.

Необхідно зазначити, що зі вступом України в міжнародні структури виникають проблеми, пов'язані з приведенням українського законодавства у відповідність до міжнародного, зокрема до європейського законодавства. Ця проблема є надзвичайно гострою, вона відтворює багато важливих сутнісних питань. З метою розбудови правової, демократичної держави в Україні є необхідність звернутися до досвіду розвинених європейських країн у сфері забезпечення прав і свобод людини. Адже гармонізація законодавства України і європейського співтовариства є запорукою успішного розв'язання проблеми ефективного забезпечення прав і свобод громадян України.

Дослідженню правового забезпечення прав і свобод людини у романо-германській правовій системі присвятили свої праці багато науковців, серед яких О. І. Харитонова, С. С. Алексєєв, В. М. Синюков, А. Х. Саїдова, Л. А. Луць, О. Ф. Скакун та інші.

Незважаючи, на велику кількість наукових праць, що присвячені проблемі забезпечення прав і свобод людини у романо-германській правовій системі, все таки наявні суперечності та проблеми.

Мета статті – дослідження правового забезпечення прав і свобод людини у романо-германській правовій системі на підставі порівняльно-правового аналізу характерних особливостей правової системи Федеративної Республіки Німеччини та України.

Однією з найбільш розвинених в соціальному відношенні держав Західної Європи є Федеративна Республіка Німеччина. У соціальному просторі та правовому полі ФРН народжуються цінні ініціативи щодо загальноцивілізаційного розвитку прав і свобод громадян. Саме Німеччина однією з перших держав світу проголосила себе соціальною; вона є визнаним лідером у справі законодавчого забезпечення соціальних прав і свобод людини і громадянина та створенні дієвих механізмів їх реалізації та захисту. Тому наукове узагальнення системи нормативно-правових актів соціального спрямування ФРН та можливість запозичення окремих положень в правову систему України має велике теоретичне і практичне значення.

Практичний досвід свідчить, що існує єдність, взаємозв'язок і взаємозалежність усіх різновидів прав і свобод людини, у зв'язку з чим неможливо визначити пріоритет однієї групи прав і свобод над іншими. Наявність комплексу прав і свобод є запорукою верховенства інтересів особи над інтересами держави та демократичності суспільства.

Спробуємо провести порівняльну характеристику прав і свобод людини на основі соціальних прав, бо саме вони визначають міру можливої поведінки людини в соціальній сфері, що передбачає задоволення законних інтересів і потреб у сфері трудової діяльності, соціального захисту та охорони здоров'я.

Відповідно до Конституції України, законодавства Федеративної Республіки

Німеччини та інших національних та міжнародних документів до системи соціальних прав та свобод людини і громадянина в Україні та ФРН відносять наступні види прав, зокрема, право на працю, право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів, право на відпочинок, право на соціальний захист, право на житло, право на достатній життєвий рівень, право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування тощо.

Соціальні права людини були закріплені у таких основних міжнародно-правових актах: Загальній декларації прав людини (ООН, 1948р.), Міжнародних пактах ООН 1966р., конвенціях Міжнародної організації праці, Європейській соціальній Хартії (Рада Європи, Страсбург, 1996р.), Європейському Кодексі соціального забезпечення (Рада Європи, 1964., переглянуто в 1990р.), Хартії основних прав працівників (ЄС, 1989р.) тощо.

Можна констатувати, що Конституція України закріпила всі найважливіші види соціальних прав і свобод, передбачені міжнародними документами. Німеччина дотримується іншого підходу до закріплення різних видів соціальних прав, обмежуючись лише правом на вільне обрання професійної діяльності (ст. 12: "Всі німці мають право вільно обирати професію, місце роботи та навчання) та регулюванням питань освіти, так як німецькі конституціоналісти відносять право на освіту до соціальних прав (ст. 7: "Вся шкільна справа знаходиться під контролем держави. Особи, що уповноважені на виховання, мають право вирішувати, чи надавати дитині релігійну освіту чи ні) [9, с. 31].

Розглянемо основні соціальні права та свободи людини і громадянина в Україні та Федеративній Республіці Німеччині.

Право на працю визнається одним із фундаментальних пріоритетних основних соціальних прав та свобод людини і громадянина. У радянському законодавстві право на працю було закріплене і забезпечувалося певними гарантіями з боку держави як на конституційному, так і на законодавчому рівні і розумілося, насамперед, як обов'язок держави надати роботу громадянину. У законодавстві держав з ринковою економікою та міжнародному праві у право на працю вкладено трохи інший зміст. Проаналізувавши Конституції таких держав, як Німеччина, Італія, Іспанія, Греція, Японія і такі міжнародно-правові акти, як Загальна декларація прав людини, Пакт про економічні, соціальні і культурні права, а також деякі Конвенції і Рекомендації МОП, ми дійшли висновку, що в цих нормативно-правових документах право на працю розуміється передусім як право на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці, при цьому держави беруть на себе обов'язок проводити активну політику, спрямовану на сприяння повній, продуктивній і вільній зайнятості.

Конституцією України передбачено, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя трудовою діяльністю, яку вільно обирає і на яку погоджується. Право на працю охоплює право на належні, безпечні та здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом [1, с. 15-16]. Стаття 43 Конституції України практично повністю імплементує положення стосовно цього права, що закріплено в статті 6 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, а також статті 23 Загальної декларації прав людини. Проте, декларуючи право працювати, міжнародні документи не встановлюють обов'язку відповідних суб'єктів по забезпеченню названого права, але закликають держави

“здійснювати належні кроки” по забезпеченню повнішої зайнятості.

Крім Конституції України, право на працю закріплене в статті 2 Кодексу законів про працю України, де це право визначається як право на отримання роботи з оплатою, не нижче від встановленого державою мінімального розміру, право на вільний вибір професії, роду і характеру діяльності. Крім цього, робітники мають право на здорові і безпечні умови праці, а також на відпочинок, включаючи щорічні відпустки, що оплачуються [2, с. 56].

У Основному Законі ФРН право на працю знайшло своє відображення у статті 12, а також одержало детальну регламентацію у Соціальному Кодексі та трудовому законодавстві. Важливу роль у забезпеченні цього права відіграє Федеральний суд з трудових справ, рішення якого щодо трудових спорів мають нормативну силу. Доцільно вказати, що Соціальний Кодекс Федеративної Республіки Німеччини є комплексним нормативно-правовим актом, який регулює всі основні види соціальних прав та свобод людини і громадянина. Соціальний Кодекс (книга I) встановив, що особи, які беруть участь у трудовій діяльності мають право на кваліфіковану консультацію, допомогу у пошуках робочого місця, в разі необхідності сприяння державних органів для професійної підготовки чи перепідготовки, а також економічний захист у випадку безробіття. В Німеччині працевлаштування осіб, які шукають роботу здійснюється за допомогою трудового посередництва. До 1994 року цю функцію виконувало Федеральне відомство праці, зараз ці функції мають також приватні організації [4, с. 91].

Важливе значення для забезпечення права на працю у Німеччині має так звана концепція соціального партнерства, тобто здійснення державою, а також роботодавцями такої політики, яка б зводила до мінімуму виникнення соціальних конфліктів. Система соціального партнерства охоплює різні групи взаємовідносин, основними є: відносини з встановлення умов праці; відносини з регулювання трудових конфліктів. Соціальне партнерство проявляється в різних формах, особливо важливою формою є участь робітників чи профспілок в вирішенні загальнодержавних та економічних проблем під наглядом держави; забезпечення можливостей для діяльності профспілок на підприємствах; різні види співробітництва роботодавців та робітників. Істотну роль у забезпеченні політики соціального партнерства на підприємствах відіграє система соціальних виплат. В Німеччині вона є традиційною формою додаткового матеріального забезпечення співробітників, яка виникла задовго до прийняття перших законів про соціальне страхування найманих працівників. До неї входять виплати та послуги, які надають роботодавці робітникам додатково до заробітної плати: оплата харчування на виробництві, грошові премії з нагоди Різдва (так звана 13 заробітна платня), доплати до відпусток, виробничі пенсії тощо. За своєю суттю вказані виплати є добровільними відрахуваннями роботодавців на користь робітників, які протягом тривалого часу працюють на даному підприємстві, довели свою лояльність та відданість даній компанії. Метою таких виплат є стимулювання подальшої зайнятості працівників у конкретних роботодавців [8, с. 60].

Таким чином, право на працю – виключна важлива соціальна форма трудової діяльності особи з метою забезпечення гідних умов існування за допомогою одержання винагороди шляхом вільного вибору професії, роду занять та місця роботи.

Всі працівники для захисту своїх трудових і економічних інтересів можуть

використовувати інший вид соціальних прав, а саме право на страйк. Право на страйк є якісно новим для нашої країни правом, тісно пов'язаним з правом на працю. Право на страйк вперше закріплено Конституцією України 1996 року. Зокрема у статті 44 зазначається, що ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних та соціальних інтересів. Участь у страйку завжди є добровільною і ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку. Страйк можна заборонити лише на підставі закону [1, с. 16]. Ця конституційна норма імплементує положення в статті 8 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, в якому зокрема зазначається, що: “Держава зобов’язується забезпечити право на страйк за умови його здійснення у відповідності до законів кожної країни” [6, с. 46].

Право на страйк – одне з конституційних прав людини. Дане право стало широко закріплюватися в Конституціях в післявоєнний період, однак ніколи не визнавалося конституціями так званих “соціалістичних” країн. Право на страйк втім має значне число обмежень як на рівні поточного законодавства, так і в самих текстах конституцій.

У національному законодавстві України та Німеччини, страйк тлумачиться як виключно колективна відмова працівників від виконання трудових обов’язків. Таке визначення викликає заперечення. Адже Конституція України встановила, що право на страйк має кожний, хто працює для захисту своїх економічних та соціальних інтересів, тобто це право надається окремому індивіду. Фахівці-правознавці справедливо зазначають, що під страйком слід розуміти не тільки тимчасову добровільну відмову працівників від виконання трудових обов’язків з метою вирішення колективних трудових суперечок, а й відмову працівника чи працівників від виконання своїх трудових обов’язків для вирішення індивідуального трудового спору [6, с. 53].

В Німеччині право на страйк випливає з закріпленого конституційно права трудівників створювати об’єднання заради захисту та поліпшення умов праці. Страйк – це колективне припинення робочого процесу хоча б однією із сторін тарифного (трудоного) договору. Поняття “страйк” в німецькому законодавстві застосовується досить рідко, частіше в законодавстві зустрічається термін “Arbeitskampf”, тобто боротьба за покращення умов праці або “боротьба шляхом страйку”. Метою цієї боротьби є збільшення розміру заробітної плати або зміна інших умов праці, що неможливо здійснити іншим способом. В ФРН страйком визнається навіть одноденний конфлікт, який триває не менше одного робочого дня та в якому приймають участь щонайменше 10 працівників, або конфлікт, завдяки якому було втрачено 100 робочих днів. Страйки завжди організовуються профспілками, стихійні, тобто неорганізовані, страйки заборонені. Згідно з правовими нормами Німеччини під час страйку сторонами конфлікту виступають профспілка, яка представляє інтереси робітників та керівництво підприємства чи союз підприємців (роботодавців). Керівники трудового колективу чи виробнича рада не можуть керувати страйком, а також використовувати власні кошти та приміщення для проведення подібних акцій. Будь-який конфлікт сторони спочатку намагаються вирішити шляхом переговорів, страйк є останнім крайнім засобом подолання трудових колізій (Ultima-Ratio-Prinzip). Якщо конфлікт не може бути врегульований шляхом переговорів, тоді запрошується третя сторона, так званий “примиритель”. Для робітників підприємства – учасників страйку принципово важливо членство у профспілці, тому що під час припинення роботи роботодавці не

сплачують заробітну плату, але профспілка надає своїм членам спеціальну допомогу зі своїх фондів [9, с. 71].

Законодавство Німеччини крім страйку дозволяє використовувати таку форму боротьби як “локаут”, яку не знає вітчизняне законодавство. Локаут використовуються роботодавцями як спосіб встановлення рівноваги у боротьбі за владу. У перекладі з англійської термін “lockout” означає буквально “бути поза або без місця”. Як соціальне явище локаут являє собою тимчасове закриття якого-небудь підприємства чи установи його власником під приводом економічних труднощів, але частіше – це відповідь на страйковий рух персоналу. Локаут супроводжується звільненням усіх найманих працівників. При цьому заробітної плати, пільг позбавляються усі працівники підприємства, установи, включаючи й тих, хто не брав особистої участі у страйку (особи, які перебувають у відпустці, хворі та ін.). В останні роки окреслилась тенденція вирівнювання правових і соціальних наслідків, що виникають в ході локаутів і страйків.

Наступним видом соціального права є право на відпочинок. Його має кожен, хто працює. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права в статті 7 визначає, що держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на справедливі та сприятливі умови праці, включаючи, зокрема, відпочинок, дозвілля та розумне обмеження робочого часу та оплачувану періодичну відпустку, так само як і винагороду за святкові дні [6, с. 46].

Відповідно до законодавства Німеччини, всі, хто працюють, мають право на відпочинок. Це встановлюється Цивільним кодексом, законом “Про відпочинок” та законами окремих земель.

Під часом відпочинку слід розуміти встановлений законодавством час, протягом якого працівники є вільними від виконання покладених на них трудових обов’язків, і який вони можуть використовувати за своїм розсудом.

Зокрема, законодавство Німеччини передбачає, що для працівників встановлюються святкові та неробочі дні. Роботодавці не мають права у вихідні та встановлені законом святкові дні залучати працівників до роботи з 0.00 до 24.00 (§ 9 закону “Про робочий час”). До неробочих днів відносять вихідні (субота, неділя) та святкові дні. Святкові дні встановлюються законодавством окремих земель і затверджуються федеральними державними органами [9, с. 248-249].

В той же час, Кодекс законів про працю України, встановив до одинадцяти святкових та неробочих днів. В Німеччині існує всього сім загальнодержавних свят, але законодавство окремих земель додатково встановлює додаткові святкові дні, внаслідок чого набігає до тринадцяти неробочих днів. В принципі великої різниці в кількості святкових днів не існує. Справа, перш за все, в якості роботи.

За законодавством України всі працівники мають право на оплачувану щорічну відпустку, яка встановлюється законодавством за загальними підставами не менше 24 робочих днів. Право на повну відпустку працівник має після 6 місяців безперервної роботи на даному підприємстві, незважаючи на реальне виконання своїх трудових обов’язків (навіть якщо найманий робітник весь цей час хворів).

В Україні та Німеччині працівник має право на відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею трьохрічного віку. В ФРН це стосується і усиновленої малолітньої дитини, в цьому випадку відпустка надається з дня усиновлення і може бути продовжена до досягнення дитиною 7-річного віку.

Центральним видом соціальних прав людини і громадянина в світі, в тому числі і в Україні, є право на соціальний захист.

Соціальний захист визначається як система заходів і відповідних інститутів, призначених для забезпечення нормального існування людини, підвищення рівня задоволення її соціальних потреб, якості життя та його перспектив. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним та недержавним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ, організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення. При цьому наголошується, що пенсії, інші види соціальних виплат та допомог, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Конституція України в статті 46 проголошує, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1, с. 18].

Соціальне забезпечення надається у вигляді певних грошових сум або матеріальних чи культурно-побутових благ, які надаються окремим категоріям громадян. До видів соціального забезпечення слід відносити соціальні виплати, пільги, допомоги, послуги та різні види утримання. Соціальні виплати надаються у вигляді пенсій, у натуральній формі (отримання харчування, транспортних засобів, протезування, працевлаштування громадян, які частково втратили працездатність тощо).

Міжнародне законодавство, зокрема Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права в статті 9 визначає: “Держави, що беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування” [6, с. 47].

Інститут соціального страхування ефективно функціонує в європейських країнах, зокрема в Німеччині, вже понад сто років і вважається базовим інститутом соціального захисту в умовах існування невпевненостей та ризиків ринкової економіки. Він покликаний забезпечити реалізацію конституційного права громадян на матеріальне забезпечення в старості, у разі безробіття, хвороби або втрати працездатності внаслідок нещасного випадку. Таке значення соціального страхування, зауважує В. Д. Роїк, зумовлено тим, що в ньому знайшли органічне втілення, здавалося б, полярні ідеї: персональна відповідальність особистості за свій матеріальний добробут і колективна (солідарна) взаємодопомога, ліберальні і соціал-демократичні засади [7, с. 2-3].

Оцінюючи стан справ щодо соціального захисту в Україні зазначимо, що положення ст. 11, 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, у яких визнається право на достатній життєвий рівень, належні харчування, одяг, житло, задовільний рівень фізичного і психічного здоров'я, все ще залишається недосяжними ідеалами для багатьох громадян світу. Масове зубожіння людей в Україні, безумовно, негативно впливає на формування їхньої свідомості, правової

культури, є причиною їх негативного ставлення до політичних та економічних реформ.

Правомірно зауважити, право на соціальне забезпечення – одне з основних і найважливіших соціальних прав людини і громадянина. Сутністю даного права є можливість соціального забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової непрацездатності за рахунок держави. Змістом є право на певні грошові виплати чи допомоги, умови існування за рахунок держави або коштів соціального страхування. За формою – це право на пенсії та інші види пільг, виплат, послуг та допомоги.

Наступним видом соціальних прав є право на житло. Відповідно до Основного Закону України, кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянина матиме змогу володіти, користуватися та розпоряджатися житлом. Особам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону.

Конституція України встановила обов'язок держави створити умови захисту та реалізації цього права, але не обов'язок забезпечити житлом всіх громадян, що є неможливим. Роль держави вбачається у тому, що вона створює умови для будівництва громадянами житла, придбання його у власність тощо. І лише забезпечення житлом громадян, які потребують соціального захисту, є обов'язком держави та органів місцевого самоврядування.

На універсальному рівні це право знайшло відображення у Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, Конвенції про ліквідацію усіх форм расової дискримінації тощо. У міжнародних документах, зокрема у Загальній декларації прав людини наголошується, що житло є необхідним елементом забезпечення належного життєвого рівня та добробуту кожної людини (стаття 25) [6, с. 42-43].

Конституція України у статті 48 зазначає, що кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Держава повинна створювати умови для того, щоб кожна особа мала можливість забезпечити собі мінімальний життєвий рівень.

Основою права на достатній життєвий рівень є можливість достатнього харчування, одягу, житла з метою забезпечення певного життєвого рівня. Змістом цього права є соціальні блага як гарантія існування і вияву можливостей особи. Його формою є право на певні умови життя.

На нашу думку, це право в Україні сьогодні масово порушується. Тисячі людей перебувають за межею бідності, що є брутальним порушення їх конституційного права на достатній життєвий рівень. В більшості це люди, які все життя сумлінно працювали на благо держави і зараз залишилися без її допомоги. До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини надходять тисячі звернень громадян щодо низького життєвого рівня та бідності. Вимоги ст. 46 Конституції України стосовно того, що пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом, не виконуються. При цьому слід наголосити, що прожитковий мінімум є вартісною величиною, достатньою лише для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я. Це набір продуктів

харчування, а також мінімальний набір непродовольчих товарів та послуг, необхідний для задоволення основних соціальних і культурних потреб [3, с. 9].

Наступним видом соціального права є право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я згідно Конституції України, забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально – економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Такі загальнодержавні програми розробляються і здійснюються Кабінетом Міністрів України.

Держава, за Конституцією, створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена.

Право на охорону здоров'я охоплює систему заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку фізіологічних та психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій тривалості життя. Фінансування охорони здоров'я здійснюється за рахунок державного бюджету України, бюджету АР Крим, бюджетів місцевого та регіонального самоврядування, фондів медичного страхування, благодійних фондів та через створення та функціонування системи медичного страхування населення [5, с. 23].

Сутністю права на охорону здоров'я є можливість одержання медичної допомоги чи медичного страхування з метою охорони здоров'я. За змістом – це право на охорону здоров'я як соціальне благо, на медичне обслуговування належного рівня. За формою – це право на безоплатну медичну допомогу.

В Німеччині право на охорону здоров'я здійснюється виключно шляхом державного загальнообов'язкового або приватного страхування. Розмір страхових внесків залежить від розміру заробітної плати, а також від віку та стану здоров'я застрахованої особи. Частину страховки сплачує роботодавець і ця частка повинна складати не менше 60%. Система загальнообов'язкового страхування на випадок хвороби охоплює наступне коло осіб: – робітники, службовці, учні, які працюють; – фермери та члени їх сімей; – працівники галузі культури та освіти, публіцисти; – особи, які працюють в центрах допомоги молоді; – особи, які здійснюють заходи по реабілітації інвалідів; – інваліди, які працюють; – студенти; – особи, які отримують пенсії по загальнообов'язковому державному страхуванню.

Відповідно до законодавства Німеччини всі застраховані особи мають право на наступні види виплат та послуг: допомога по підтриманню здоров'я; профілактика захворювань; попередня діагностика захворювань; лікування захворювань; виплати на поховання.

Матеріальне забезпечення застрахованих осіб здійснюється шляхом грошових виплат, які надаються на лікування захворювань, на поховання. Вартість ліків та інших медичних матеріалів сплачує медична каса.

Висновки. На підставі вищевикладеного, можна стверджувати, що основні види прав та свобод людини і громадянина в Україні та Федеративній Республіці Німеччині в цілому тотожні, вони встановлюються та регулюються національним законодавством відповідної країни та міжнародними документами. Ці права та свободи людини утворюють структуровану систему, де кожний елемент набуває загальних властивостей, притаманних системі в цілому.

Правове забезпечення прав та свобод людини в Україні та Федеративній Республіці Німеччині складається з нормативно-правових та організаційно-правових елементів. Нормативно-правова складова містить норми відповідних галузей права: конституційного, трудового, житлового та пенсійного права, тобто норм об'єктивного права. Організаційно-правова складова включає в себе органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації.

Отже, компаративістський аналіз виявляє недоліки правового забезпечення основних соціальних прав громадян в Україні. А саме недостатність фінансування окремих галузей права, застарілі, а часом взагалі відсутні окремі правові норми, численні порушення державними органами і посадовими особами законодавства, ігнорування посадовцями скарг і звернень пересічних громадян тощо. Конкретним засобом оцінки дієвості механізму дії соціальної системи є також моніторинг ефективності вже прийнятих нормативно-правових актів соціальної спрямованості. Основними напрямками діяльності державних органів для покращення стану реалізації та забезпечення соціальних прав мають бути сприяння розвитку малого та середнього підприємництва з метою створення нових робочих місць; посилення соціального захисту незайнятого населення; створення нової державної інституції – Уповноваженого з трудових прав громадян.

Використані джерела:

1. Конституція України у судових рішеннях / М. Л. Орзіх, А. А. Єзеров, Д. С. Терлецький. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 432 с.
2. Кодекс законів про працю України: Офіційне видання. – К. : Ін-Юре, 2014. – 247 с.
3. *Козюбра М.* Теоретико-методологічні аспекти прав людини / М. Козюбра // Український часопис прав людини. – 1997. – № 3. – С. 9-10.
4. Конституции зарубежных государств: Великобритания, Франция, Германия, Италия, США, Япония, Бразилия : учеб. пособие / В. В. Маклаков. – 7-е изд., перераб. и доп. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 656 с.
5. Медичне право: нормативно-правові акти. – Ч. 2 / Упор: І. Я. Сенюта (гол. ред.), Ю. С. Гуменюк, М. М. Семерак, Х. Я. Терешко; – Львів : Вид-во ЛЮБФ “Медицина і право”. 2008. – 520 с.
6. Международные акты о правах человека. Сборник документов. – М. : Издательская группа НОРМА – ИНФРА –М, 2002. – 784 с.
7. *Роик В. Д.* Модернизация системы социальной защиты и место в ней социального страхования / В. Д. Роик // Аналитический вестник Совета Федераций ФС РФ. – 2010. – № 10 (203). – С. 2-3.
8. Трудовое и социальное право зарубежных стран: основные институты. Сравнительно-правовое исследование / под ред. Э. Б. Френкель. – М. : Юрист, 2002. – 687 с.
9. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23 Mai 1949. 38. Auflage, 2003 – 66 s.
10. *Kittner M.* Arbeitskampf. Geschichte, Recht, Gegenwart. – München, C. H. Beck – Verlag, 2005. – 784 s.

Гавронская Т. В. Правовое обеспечение прав и свобод человека в романо-германской правовой системе: опыт Федеративной Республики Германии и Украины.

В статье представлены правовое обеспечение прав и свобод человека в романо-германской системе на основе характеристики опыта Федеративной Республики Германии и Украины, отражены их сходство при наличии отличительных признаков.

Ключевые слова: *обеспечение прав и свобод человека, романо-германская правовая система.*

Havronska T. Legal framework of human rights and freedoms in the Roman-Germanic legal system: the experience of the Federal Republic of Germany and Ukraine

The article presents the legal protection of human rights and freedoms in the Roman-Germanic system on the basis of the characteristics of the experience of the Federal Republic of Germany and Ukraine, and reflects their similarity in the presence of distinctive features.

Keywords: provision of human rights and freedoms, Romano-Germanic legal system.

УДК 340.13-027.235

Купіна Л. Ф.
кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри галузевих юридичних дисциплін
факультету політології та права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОВИХ НОРМ

У статті здійснено аналіз поняття критеріїв ефективності правових норм в рамках різних підходів до визначення самого поняття ефективності норм права. Наголошується на важливості чіткого розуміння вказаного поняття та необхідності формування впорядкованої системи таких критеріїв для забезпечення можливості проведення оцінки ефективності правових норм з метою проведення планомірного та обґрунтованого реформування діючої системи законодавства, а також запропоновано власний перелік критеріїв для визначення ефективності правових норм.

Ключові слова: ефективність правових норм, критерії ефективності.

Загальновизнаний підхід до розуміння права передбачає його можливість виступати регулятором суспільних відносин. Для цього необхідно, щоб норми права реально втілювались в життя, були реалізовані під час здійснення державою та окремими індивідами своєї діяльності. Саме в приведенні таких відносин до стабільного стану, розвитку історично визначених особливостей суспільних правовідносин на кожному етапі, забезпеченні правопорядку як на рівні міжособистісних правовідносин, так і на рівні відносин загальнодержавного та міждержавного значення, і полягає соціальна цінність права, його основна соціальна функція.

В свою чергу, у випадку, якщо положення правових норм не знаходять реалізації у діяльності людей та держави, така соціальна цінність права втрачається.

Таким чином, для виконання основної соціальної функції права, необхідна наявність реальної існуючої, законодавчо визнаної, економічно забезпеченої можливості реалізації норм права суб'єктами правозастосування. При цьому варто відзначити, що така реалізація має бути ефективною. Це дозволяє за допомогою реалізації норм права забезпечити достойний рівень правової культури громадян, їх права та свободи, створено умови для втілення в життя їх інтересів, забезпечено наявність в суспільстві позитивного відношення до права, високого рівня довіри громадян до держави в особі владних інститутів, та, з іншого боку, забезпечено можливість реалізації державного примусу та визнання громадянами необхідності його застосування.